

Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022

juli 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting Actieplan Brandveilige Veehallen 2018 -2022	4
Leeswijzer	5
1. Achtergronden en totstandkoming Actieplan Brandveilige Veehallen	6
1.1 Actieplan Stalbranden 2012-2016	6
1.2 Tweede kamerbrief en regeerakkoord	6
1.3 Nieuw Actieplan 2018-2022	7
1.4 Rollen en verantwoordelijkheden deelnemers Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022	7
1.5 Structuur van de aansturing van het Actieplan	8
2. Plan van aanpak	9
3. Brandveilige stallen	10
3.1 Huidige stand van zaken	10
3.2 Bestaande stallen algemeen	10
3.3 Juridische mogelijkheden aanpassen regelgeving bestaande stallen	11
3.4 Private kwaliteitssystemen	11
3.5 Knaagdierenbestrijding	12
3.6 Controles door de omgevingsdiensten	12
3.7 Ruimtelijke ordening (RO) nog te bouwen stallen	13
3.8 Oplevercontrole nieuwe stal	13
4. Brandveilige bedrijfsvoering	14
4.1 Bijeenkomsten veehouders en erfbetreders	14
4.2 Veiligheidsprotocollen	14
4.3 Checklist brandveiligheid in de kwaliteitssystemen	15
4.4 Communicatie in de agrarische pers	15
4.5 Opleiding	15
4.6 Sociaal beleid	15
5. Beheersbaarheid van stalbranden	16
5.1 Onderzoek bovengrens aan grootte brandcompartimenten	16
5.2 Detectie en automatische blussystemen	16
5.3 Informatiegegevens bij brand	16
5.4 Bluswatervoorzieningen	17
5.5 Innovaties	17
6. Registratie en oorzaken van stalbranden	18
6.1 Oorzaken: registratie en inzicht	18
6.2 Aanvullend onderzoek stalbranden	18
7. Onderzoeksvragen	19
8. Vertaling naar de praktijk en communicatie	20
8.1 Vertaling naar de praktijk	20
8.2 Communicatieplan	20
8.3 Voortgangsrapportage en interne communicatie	20
9. Praktische uitvoering Actieplan Brandveilige Veehallen	21
Bijlage 1. Cascademodel	23

Voorwoord

De aandacht voor dierwelzijn en de impact van stalbranden is de laatste jaren sterk toegenomen. De maatschappij vraagt om een duidelijke aanpak om stalbranden tot een minimum te beperken. Het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 sluit aan bij deze behoefte en is het vervolg op het Actieplan Stalbranden 2012-2016.

Het eerste plan liep van 2012 tot medio 2017. Uit de evaluatie bleek dat er goede stappen zijn gezet om stallen brandveiliger te maken, doch dat brandpreventie onverminderd door moet blijven gaan om het aantal stalbranden, en daarmee het aantal dierlijke slachtoffers, verder te verminderen. Daarom presenteren LTO Nederland, Brandweer Nederland, Dierenbescherming, het Verbond van Verzekeraars in nauwe samenwerking met het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) u het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022.

De dierlijke sectoren hebben actief meegewerkt aan de totstandkoming van dit Actieplan. De Producenten Organisatie Varkenshouderij vertegenwoordigt de varkenssector. De pluimveehouderijsector, kalverhouderijsector en de melkveehouderijsector worden vertegenwoordigd door de LTO vakgroep pluimveehouderij, de LTO vakgroep kalverhouderij en de LTO vakgroep melkveehouderij. Zij werken de komende jaren actief aan brandveiligheid, specifiek voor hun sector en synergetisch naar de andere dierlijke sectoren. Met als doel: minder slachtoffers.

Wij zijn ons er zeer van bewust dat stalbranden een grote impact hebben. Daarom ook dit Actieplan. De verschillende partijen en sectoren voelen zich verantwoordelijk en ondernemen bewust actie om de stalbranden aan te pakken. Op termijn moeten onze acties leiden tot brandveiligere stallen, beter dierwelzijn en minder slachtoffers.

Den Haag, juli 2018
Ir A.G.J. Jansen
Voorzitter Stuurgroep

Samenvatting Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022

Het omkomen van dieren bij stalbranden is een belangrijk maatschappelijk issue. Een stalbrand heeft daarnaast een grote impact op de boer en zijn gezin en de betrokken hulpverleners. Dierlijke slachtoffers bij stalbranden moeten zo veel als mogelijk voorkomen worden.

Tussen 2012 en 2017 heeft het Actieplan Stalbranden 2012-2016 gelopen. De afgelopen jaren zijn o.a. de wettelijke eisen voor nieuwe stallen aangescherpt, is het bewustzijn van veehouders ten aanzien van brandveiligheid vergroot en worden stalbranden beter geregistreerd. De inspanningen van de afgelopen jaren hebben nog niet geleid tot minder stalbranden en dierlijke slachtoffers. De Dierenbescherming, Brandweer Nederland, Het Verbond van Verzekeraars en LTO Nederland in nauwe samenwerking met de POV (Producenten Organisaties Varkenshouderij) continueren daarom de samenwerking om stallen brandveiliger te maken en hebben een nieuw actieplan gemaakt. Bij de totstandkoming van het plan is nauw samengewerkt met de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In het nieuwe Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 zijn de dierlijke sectoren nadrukkelijk zelf meer aan zet om voor hun sector actief aan brandveiligheid te werken.

Er wordt een groot aantal acties uitgezet om brandveiligheid te vergroten. Bij nieuwe stallen is de brandveiligheid aanzienlijk verbeterd. Alle betrokken partijen zijn zich ervan bewust dat de brandveiligheid van bestaande stallen moet verbeteren. In het nieuwe Actieplan Brandveilige Veestallen 2018–2022 wordt het accent gelegd op het verbeteren van de brandveiligheid in bestaande stallen. De acties worden uitgezet via de volgende programmalijnen;

1. Brandveiligere stallen (het brandveiliger maken van bestaande stallen);
2. Een brandveiligere bedrijfsvoering (bewustwording);
3. Beheersbaarheid van stalbranden (als de brand er eenmaal is, is deze te beheersen);
4. Registratie en oorzaken van stalbranden (verzameling en behoud van data);
5. Onderzoeksvragen (initiatieven en onderzoeken die bijdragen tot brandveiligere veestallen);
6. Communicatie en vertaling naar de praktijk.

Inmiddels is een eerste stap gezet om bestaande stallen brandveiliger te maken. De varkens-, pluimveepluimvee- en kalversector hebben elektrakeuringen opgenomen in hun ketenkwaliteitssystemen. Dat betekent dat voor het overgrote deel van deze bedrijven een periodieke elektrakeuring verplicht is. Het komend half jaar (najaar 2018) gaan de grootste veehouderijsectoren onderzoeken welke maatregelen ze nog meer bij bestaande stallen kunnen nemen om de kans op een brand te verkleinen. Daarnaast is het Ministerie van LNV samen met het Ministerie van BZK op eigen initiatief aan het verkennen of het mogelijk is om aan bestaande stallen extra wettelijke eisen te stellen. De overheid verwacht de resultaten daarvan in het najaar van 2018.

Leeswijzer

In Hoofdstuk 1 kijken we terug op het Actieplan Stalbranden 2012-2016 dat uiteindelijk tot medio 2017 operationeel is geweest. Het evaluatierapport komt aan bod en ook de uitkomsten van de brief aan de Tweede Kamer en de afspraken uit het Regeerakkoord. Deze uitkomsten en de vervolgacties vormen de start van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022. Ook de doelstelling is beschreven. Daarnaast gaan we in op de verschillende rollen die de deelnemers aan het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 hebben en de structuur van het nieuwe plan.

In Hoofdstuk 2 is het plan van aanpak beschreven dat langs 6 sporen is uitgewerkt. Hoofdstuk 3 behandelt de technisch-fysieke maatregelen die ondernemers kunnen nemen om bestaande hallen brandveiliger te maken. Hoofdstuk 4 draait met name om het bewustzijn van de veehouder en hoe deze vergroot wordt om de kans op een stalbrand te verkleinen.

In Hoofdstuk 5 komt het beperken van de gevolgen van een brand aan bod. Hoofdstuk 6 gaat over de registratie van/ en onderzoek naar stalbranden. In Hoofdstuk 7 staat het onderzoeksprogramma centraal. Tenslotte gaat hoofdstuk 8 in op de publiekscommunicatie, de wijze waarop het publiek wordt voorgelicht over activiteiten en de voortgang van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022.

1. Achtergronden en totstandkoming Actieplan Brandveilige Veehallen

1.1 Actieplan Stalbranden 2012-2016

Van 2012 tot medio 2017 was het Actieplan Stalbranden 2012-2016 van kracht. De aanleiding was de groeiende maatschappelijke discussie over het aantal stalbranden en het aantal dierlijke slachtoffers.

Om het aantal stalbranden en dierlijke slachtoffers te beperken zijn LTO Nederland, de Dierenbescherming, het Verbond van Verzekeraars en Brandweer Nederland in nauw overleg met de direct betrokken Ministeries van LNV en BZK gaan samenwerken in een Actieplan Stalbranden. Binnen deze samenwerking was een stuurgroep en werkgroep actief. In 2015 hebben de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) zich aangesloten bij de werkgroep. Het Actieplan Stalbranden 2012-2016 bestond uit een aantal programmalijnen; brandveilige bedrijfsvoering;

- brandveiligere stallen voor mens en dier;
- stimuleren van brandveiligere stallen;
- betere registratie van stalbranden.

Factoren die een rol speelden bij de totstandkoming en uitvoering van het plan waren: de impact op het dierenwelzijn, de economische belangen van veehouders, de toegenomen schaalvergroting en de wetenschap dat een stalbrand nooit helemaal te voorkomen is.

Het Actieplan Stalbranden 2012-2016 is medio 2017 afgerond. In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken hebben Wageningen UR en het Instituut voor Fysieke Veiligheid de [Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016](#) uitgevoerd en het rapport opgeleverd. Een aantal resultaten op een rij: de kans op brand met dierlijke slachtoffers is in nieuwbouwstallen (en stallen die een grote verbouwing hebben ondergaan) afgenomen. Dit komt o.a. door nieuwe bouwvoorschriften in het Bouwbesluit (sinds april 2014), extra eisen van de verzekeraars en een groter bewustzijn bij veehouders. Ook bij bestaande bouw is een verbetering van de brandveiligheid in stallen te zien; zij het in geringe mate. Dit komt onder meer omdat verzekeraars steeds meer elektrakeuringen eisen.

Uit de evaluatie blijkt dat brandveiligheid hoger op de agenda is komen te staan; dat geldt zowel voor de veehouders als voor aanverwante adviseurs en industrie die op de erven van de bedrijven komen (erfbetreders). In hoeverre het aangescherpte beleid en het verhoogde bewustzijn de afgelopen jaren heeft geleid tot minder stalbranden en minder dierlijke slachtoffers is vanwege de korte tijdspanne nog niet te zeggen. Sinds 2014 houden Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars het aantal branden, het aantal omgekomen dieren en de oorzaken van stalbranden op systematische wijze bij. Daarmee is het inzicht in de verschillende oorzaken van stalbranden toegenomen. Volgens het evaluatierapport moet er meer aandacht komen voor brandveiligheid in bestaande stallen. De deelnemende partijen aan het Actieplan Stalbranden 2012-2016 hebben de conclusies van het evaluatierapport onderschreven. Zij vinden dat de afgelopen jaren resultaten zijn geboekt, maar beseffen dat er de komende jaren nog meer moet gebeuren. Daarom blijven zij samenwerken in dit nieuwe Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 om de brandveiligheid in de veehouderij verder te verbeteren.

1.2 Tweede Kamerbrief en regeerakkoord

De evaluatie van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 is door het Ministerie van Economische Zaken op 30 augustus 2017 aan de Tweede Kamer aangeboden. De toenmalige staatssecretaris van Economische Zaken onderschreef de adviezen uit het rapport. Ook heeft de staatssecretaris diverse acties voorgesteld: hij riep de partijen op om te blijven samenwerken en voor de komende periode concrete doelen te stellen. Hij wilde dat de intensieve dierlijke sectoren met voorstellen komen om extra maatregelen op te nemen in hun kwaliteitssystemen (leveringsvoorwaarden). Daarvoor wilde hij in overleg gaan met deze sectoren. Daarnaast is aangegeven dat de betrokken Ministeries gaan onderzoeken of er in de landelijke wetgeving extra maatregelen voor bestaande stallen opgenomen kunnen worden.

In het regeerakkoord van 2017 staat dat het kabinet het aantal stalbranden wil verminderen en hiertoe samen met verzekeringsmaatschappijen en ketenkwaliteitssystemen vóór 2019 afspraken zal maken over de bestrijding van knaagdieren door ondernemers en een periodieke elektrakeuring.

De acties uit de brief aan de Tweede Kamer en de afspraken uit het regeerakkoord zijn als basis overgenomen in dit plan.

1.3 Nieuw Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022

LTO Nederland in samenwerking met de Producenten Organisatie Varkenshouderij (in het vervolg te noemen veehouderijsectoren), de Dierenbescherming, Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars gaan in nauwe samenwerking met de betrokken Ministeries het plan voortzetten. Activiteiten en afspraken zijn vastgelegd in een nieuw Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022. Het is opgesteld door de betrokken organisaties. De naam van het actieplan verandert van 'Stalbranden' naar 'Brandveilige Veestallen'. Daarmee benadrukken de initiatiefnemers de intentie om met dit plan bestaande stallen brandveiliger te maken.

Doelstelling van het nieuwe Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 is:
De kans op een stalbrand en dientengevolge het aantal dierlijke slachtoffers (en daarmee de impact) te verminderen.

Hierbij dienen we ons te realiseren dat een stalbrand nooit volledig is te voorkomen. Er blijft altijd een risico op een stalbrand bestaan. Voor een individuele veehouder is de kans op een stalbrand klein, maar de impact van een brand op dieren en veehouder is groot, zowel emotioneel als op de bedrijfsvoering. Omdat het accent bij dit tweede actieplan sterker ligt op brandveiligheid in bestaande stallen is de hoop en verwachting dat we met deze acties en aanvullende bewustwording in 2022 een dalende lijn kunnen zien in het aantal stalbranden en dierlijke slachtoffers in vergelijking met de afgelopen jaren. De grotere veehouderijsectoren zijn ieder apart vertegenwoordigd in de werkgroep, de varkenshouderij, de melkveehouderij, de pluimveehouderij en de kalverhouderij.

1.4 Rollen en verantwoordelijkheden deelnemers Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022

De veehouderijsectoren, de Dierenbescherming, Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars werken hierbij nauw samen met de Ministeries van LNV en BZK in het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022. Iedere partij draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van zijn eigen acties.

- **Veehouderijsectoren** staan direct in contact met de primaire sector en kunnen daarom het bewustzijn van de veehouders over brandveiligheid bevorderen. De verschillende dierlijke sectoren (pluimvee, melkvee, varkens en kalveren) kunnen inzichtelijk maken welke maatregelen bijdragen aan brandveiligere stallen in de betreffende sector. Ook dragen ze bij aan de bewustwording en kennisdeling bij veehouders. Borging van brandveiligheid wordt opgepakt via private kwaliteitssystemen. In die kwaliteitssystemen zijn de leveringsvoorwaarden geregeld voor de desbetreffende sector. Deze voorwaarden hebben o.a. betrekking op voedselveiligheid, diergezondheid en dierenwelzijn. De hele keten is vertegenwoordigd in de diverse kwaliteitssystemen. Als een veehouder niet voldoet aan voorwaarden van het kwaliteitssysteem, leidt dat er uiteindelijk toe dat hij geen producten meer kan leveren. Sectoren doen voorstellen om een aantal maatregelen voor brandveiligheid op te nemen in deze kwaliteitssystemen.
- **Het Verbond van Verzekeraars** is de belangenvereniging van schade- en levensverzekeraars in Nederland. De leden van het Verbond vertegenwoordigen samen meer dan 95 procent van de verzekeringsmarkt. Het Verbond coördineert de collectieve belangen die de gehele bedrijfstak aangaan en vervult daarmee een adviserende functie voor het te voeren beleid. Verzekeraars kunnen vanwege mededingingswetgeving onderling geen afspraken maken over (acceptatie)voorwaarden of premiestellingen. De afgelopen jaren zijn de individuele verzekeraars hogere eisen gaan stellen aan de brandveiligheid van veestallen. Het Verbond kan de kennis die verzekeringsmaatschappijen hebben over het voorkomen van stalbranden bundelen. De verzekeraars helpen om het bewustzijn te vergroten en helpen met het registreren van het aantal stalbranden en dierlijke slachtoffers.
- **Brandweer Nederland** registreert het aantal stalbranden en dierlijke slachtoffers, voert onderzoek uit naar (de oorzaak van) stalbranden en draagt bij om het bewustzijn van veehouders te vergroten. Bij nieuwbouw van stallen adviseert de brandweer over maatregelen.
- **De Dierenbescherming** komt op voor de positie van de dieren in de veehouderij en kan in haar Beter Leven Keurmerk, het zogenoemde 'sterrenvlees' keurmerk maatregelen opnemen om de brandveiligheid te bevorderen.
- **De Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.** De twee ministeries zijn nauw bij het tot stand komen van het actieplan

betrokken en ondersteunen het door de betrokken organisaties opgestelde Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt als wetgever eisen aan het bouwen van stallen. Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is verantwoordelijk voor de dierenwelzijns- en diergezondheidsregelgeving. De overheid kan op diverse manieren de brandveiligheid stimuleren. De opgenomen acties waarbij ministeries betrokken zijn, zullen onder volledige verantwoordelijkheid van de desbetreffende ministeries worden uitgevoerd.

De uitvoering en bewustwordingsacties van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 richten zich op alle dierlijke sectoren (inclusief paardenhouderij en geitenhouderij), en niet alleen op de 4 sectoren zoals eerder genoemd.

1.5 Structuur van de aansturing van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022

Binnen het actieplan is een (nieuwe) stuurgroep gevormd die bestaat uit:

- LTO Nederland namens de veehouderijsectoren
- de Dierenbescherming,
- Brandweer Nederland,
- het Verbond van Verzekeraars,
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

De stuurgroep heeft het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 vastgesteld en heeft de werkgroep opdracht gegeven de benoemde acties uit te voeren. De stuurgroep heeft een toezichthoudende rol op de uitvoering van de afgesproken activiteiten. LTO Nederland levert de voorzitter van deze stuurgroep. De stuurgroep komt minimaal één keer per jaar bij elkaar om de voortgang van het plan te bespreken. Jaarlijks wordt een voortgangsrapportage opgesteld door de werkgroep (zie hierna) en vastgesteld door de stuurgroep. De voortgangsrapportage maakt zij openbaar en wordt beschikbaar gesteld aan de Tweede Kamer.

In de werkgroep zitten naast de vertegenwoordigers van de partijen uit de stuurgroep ook de vertegenwoordigers van de grotere vier veehouderijsectoren, te weten varkens, kalveren, melkvee en pluimvee. Deze sectoren krijgen in het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018 – 2022 de verantwoordelijkheid om uit te werken welke activiteiten en maatregelen zij voor de eigen sector kunnen nemen. LTO Nederland zorgt ervoor dat ook de andere veehouderijsectoren, zoals de geitenvleesvee-, konijnen- en paardenhouderij hierbij aangehaakt blijven. Ook de KNMvD en NVWA hebben aangegeven dat ze een bijdrage willen leveren. Zij zijn agendalid van de werkgroep en waar nodig sluiten ze aan. De werkgroep komt 4 á 5 keer per jaar bij elkaar. Een onafhankelijke externe partij zal eind 2022 het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018 - 2022 op de uitgevoerde acties evalueren.

2. Plan van aanpak

Zoals de Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016 beschrijft, is er de afgelopen jaren veel gedaan op het gebied van brandveiligheid. Denk aan de invoering van wettelijke eisen voor nieuwe stallen op basis van het aanpassen van het bouwbesluit (2014), de organisatie van thema- en studieavonden van groepen veehouders en erfbetreders, artikelen in vakbladen en kranten, contact met innovatieve marktpartijen, de uitvoering van (extra) brandonderzoek, de uitvoering van (agro-) elektrakeuringen bij bedrijven, registratie van stalbranden en ontwikkeling van communicatiemateriaal.

Deze activiteiten dragen bij aan de verbetering van brandveiligheid. Om het aantal stalbranden te verminderen en dierlijke slachtoffers te beperken zal er meer moeten gebeuren; vandaar dit nieuwe Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022.

Om deze doelstelling te realiseren zijn er een aantal sporen uitgewerkt. Initiatiefnemers hebben in onderliggend actieplan binnen hun rol en verantwoordelijkheid de volgende focus:

1. Brandveilige stallen (het brandveiliger maken van bestaande stallen),
2. Een brandveiligere bedrijfsvoering (bewustwording),
3. Beheersbaarheid van stalbranden (als de brand er eenmaal is deze te beheersen),
4. Registratie en oorzaken van stalbranden (verzameling en behoud van data),
5. Onderzoeksvragen (initiatieven en onderzoeken die bijdragen tot brandveiligere veestallen),
6. Communicatie en vertaling naar de praktijk.

Spoor 1 en 2 gaan over preventie; het voorkomen van stalbranden in bestaande stallen. Wanneer er toch een brand is, is het zaak de impact ervan zo klein mogelijk te houden. Spoor 3 richt zich dan ook op de te nemen maatregelen in zulke situaties. Spoor 4 richt zich op het verkrijgen en behouden van data over stalbranden. Spoor 5 en 6 spreken voor zich. We werken de sporen in dit Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 verder uit in Hoofdstuk 3 t/m 8. De bijbehorende activiteiten staan in deze hoofdstukken onderstreept. De planning van de sporen vindt u in Hoofdstuk 9.

3. Brandveilige stallen

Het accent van dit actieplan ligt op bestaande stallen die vóór 1 april 2014 (nieuwe Bouwbesluit) zijn gebouwd. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste acties uiteengezet om de kans op een stalbrand in bestaande stallen te minimaliseren.

3.1 Huidige stand van zaken

Een resultaat van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 is dat per 1 april 2014 het Bouwbesluit is aangepast. Vanaf die datum moeten stallen brandveilig gebouwd worden. De belangrijkste maatregelen zijn:

- indien een stal een aparte technische ruimte heeft, dient deze verplicht 60 minuten brandwerend afgescheiden te zijn (een technische ruimte is een ruimte waarin apparatuur staat die noodzakelijk is voor het functioneren van een stal);
- constructie- en isolatiemateriaal dient minimaal van brandklasse B te zijn (brandveiligere materialen helpen tegen de verspreiding van brand).

Voor grotere stallen (> 2500 m²) gelden hogere eisen aan brandveiligheid. Er is een NEN norm vastgesteld (zie paragraaf 5.1) voor de gelijkwaardigheid van brandveiligheid bij grotere bouwcompartimenten. Tevens is een aparte categorie brandveiligheid opgenomen in de Maatlat Duurzame Veehouderij. Als veehouders, bij een nieuw te bouwen stal of grote verbouwing, voldoen aan deze maatlat kunnen ze profiteren van fiscale voordelen. Als ze investeren in een duurzame stal moeten ze daarbij bovenwettelijk investeren in brandveiligheid.

De trend is dat verzekeraars steeds hogere eisen aan brandveiligheid stellen voordat ze een stal in portefeuille nemen. De kans op brand bij nieuwe stallen (gebouwd na 1 april 2014) is door de eisen van de overheid en de verzekeraars afgenomen. Maar als er een brand is, kan vanwege de schaalvergroting, de impact groter zijn.

Het gros van de huidige bestaande stallen is voor 1 april 2014 gebouwd. De komende jaren wordt een deel van de oude stallen vervangen door nieuwe stallen. Enerzijds omdat ze technisch afgeschreven zijn, anderzijds door strengere milieumaatregelen en het asbestverbod. Asbest moet op 1 januari 2024 verwijderd zijn. Stallen gaan 25 tot 40 jaar mee. Het duurt dus nog wel enige jaren voordat alle bestaande stallen, technisch zijn afgeschreven en vervangen worden. Ook stoppen er veel bedrijven. Deze stallen worden gesloopt of krijgen een andere functie.

3.2 Bestaande stallen algemeen

De verschillende veehouderijsectoren gaan onderzoeken welke maatregelen er bij bestaande stallen genomen kunnen worden om de kans op een brand te verkleinen. Dit gebeurt met behulp van het Cascademodel (bijlage 1). Met dit model, oorspronkelijk ontwikkeld voor woningen, kan inzichtelijk worden gemaakt welke maatregelen effectief zijn om stalbranden te voorkomen of de impact ervan te verkleinen. Het gaat om het terugbrengen van risico's, bijvoorbeeld door directe fysieke maatregelen. Ook gaat het om zorgvuldig handelen vanwege een groter bewustzijn van ondernemers. De belangrijkste oorzaken van brand zijn:

- technische oorzaken (met name kortsluiting, oververhitting, zelfontbranding werktuigen),
- menselijk handelen (bijvoorbeeld klussen in de stal),
- blikseminslag.

(bron: *Evaluatie Actieplan Stalbranden 2012-2016*)

Op grond van het Cascademodel kan een goede afweging worden gemaakt welke maatregelen het meest effectief zijn om de risico's (dat is kans * effect) te beperken. Wat kan een ondernemer doen om de oorzaak van een brand weg te nemen? Welke handelingen kunnen ondernemer en brandweer inzetten om te voorkomen dat een brand zich verder verspreidt?

Binnen het model wordt voor iedere sector een zelfstandige afweging gemaakt. Welke maatregelen genomen worden hangt onder meer af van het risicoprofiel van stallen in een bepaalde sector. Bij het risicoprofiel gaat het om de kans op een brand en het mogelijk aantal dierlijke slachtoffers. Aspecten die hierbij meegenomen worden zijn de grote diversiteit aan stallen (ook binnen één sector), de economische en technische levensduur en de toename van techniek in de stal (o.a. sensoren, robots, verlichting). Een belangrijk afwegingscriterium wordt de praktische haalbaarheid en de invloed op

andere aspecten van een duurzame bedrijfsvoering (milieu, volksgezondheid, dierenwelzijn, diergezondheid).

De overheid en de markt stellen steeds hogere eisen aan duurzaamheid, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn of verlaging van emissies. Soms zijn deze eisen tegenstrijdig aan de eisen op het gebied van brandveiligheid. Daarnaast is het verstandig aan te sluiten bij natuurlijke investeringsmomenten. Een voorbeeld hiervan is de asbestsanering. Mede naar aanleiding van de Tweede Kamerbrief en het evaluatierapport noemen we hieronder een aantal maatregelen voor bestaande stallen. Deze zullen op nut, haalbaarheid en effectiviteit worden beoordeeld:

- Elektromotoren voorzien van beveiliging tegen oververhitting,
- Brand- en rookdetectiesysteem in technische ruimte,
- Directe luchtafzuiging onder roosters in mestputten door afvoer (schuim) gevaarlijke gassen,
- Aparte stalling voor (zelf ontbrandbare) voer-/werktuigen,
- Bliksemafleider op het dak van de stal,
- Bluswatervoorziening (indien nodig) op het bedrijf aanleggen,
- Objectinformatiekaart (komt terug in Hoofdstuk 5).

In het kader van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 heeft DLV Advies voor verschillende veehouderijsectoren praktijknetwerken georganiseerd (varkens, pluimveepluimvee, rundvee). Hier is nuttige informatie uit gekomen. Zo zijn mogelijke maatregelen ter vermindering van stalbranden en diverse tips veelvuldig besproken in de werkgroep.

We zijn nu vijf jaar verder. Er hebben nieuwe ontwikkelingen zoals technische innovaties plaatsgevonden. De veehouderijsectoren (varkens, pluimveepluimvee, kalveren en melkvee) zorgen ervoor dat in samenwerking met veehouders, aannemers, adviseurs en installateurs de kennis uit deze praktijknetwerken ge-update wordt. De informatie tussen de sectoren wordt onderling uitgewisseld. Een overweging voor de sectoren is om deze praktijknetwerken na afronding van het advies in stand te houden en ieder jaar een bijeenkomst te organiseren om kennis en ervaring uit te wisselen.

➔ De sectoren pluimvee, kalveren, varkens en melkvee stellen een advies op. Daarin staat wat er in bestaande stallen gedaan kan worden om de brandveiligheid te verhogen en hoe ze het gaan bevorderen dat de maatregelen daadwerkelijk toegepast worden. Het advies wordt najaar 2018 afgerond.

LTO Nederland probeert via LTO Ledenvoordeel de (agro-) elektrakeuringen verder te stimuleren (LTO Ledenvoordeel regelt kortingen op allerlei producten en diensten, exclusief voor leden). De agro-elektrakeuring is een uniforme praktijkgerichte inspectie voor elektrische installaties op het agrarisch bedrijf.

Een dergelijke aanpak kan er toe leiden dat stallen goed verzekerd blijven en de eisen van verzekeraars ten aanzien van brandveiligheid eenduidiger worden.

3.3 Juridische mogelijkheden aanpassen regelgeving bestaande stallen

Naar aanleiding van de evaluatie van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 gaat het Ministerie van LNV op eigen initiatief in samenwerking met het Ministerie van BZK de juridische mogelijkheden verkennen om voor bestaande stallen in het Bouwbesluit of andere regelgeving aanvullende eisen op te nemen op het gebied van brandpreventie. Deze verkenning is naar verwachting gereed in de 2^e helft van 2018 en wordt besproken met de stuur- en werkgroep. Afhankelijk van de uitkomst van de verkenning wordt hier door het Ministerie verder actie op ondernomen. De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor dit traject en voor het aanpassen van de wetgeving.

3.4 Private kwaliteitssystemen

Naast het verkennen van de juridische mogelijkheden door het Ministerie van LNV kunnen ook de kwaliteitssystemen van de sectoren een rol spelen om stallen brandveiliger te maken. De meeste veehouderijbedrijven (+/- 90%) zijn aangesloten bij de kwaliteitssystemen (bijvoorbeeld Holland Varken, IKB Kip, IKB Ei en Vitaal Kalf). IKB staat voor Integraal Keten Beheer. Als zij niet zijn aangesloten kunnen zij niet leveren aan de retail of industrie. Bedrijven die deelnemen aan de kwaliteitssystemen worden ieder jaar door onafhankelijke controleurs bezocht. Indien bedrijven zich niet aan de regels van het kwaliteitssystemen houden bestaat de kans dat zij uit het kwaliteitssysteem worden gezet en hun producten niet meer kunnen afzetten via de reguliere kanalen. Binnen de verschillende kwaliteitssystemen zijn de volgende acties reeds uitgevoerd:

- De kalverhouderij, varkenshouderij en pluimveehouderij hebben (agro-)elektrakeuringen voor bestaande stallen opgenomen in hun private kwaliteitssystemen. Het gaat om vijfjaarlijkse keuringen. Afhankelijk van de sector moet er voor 1 januari 2019 (Holland Varken, Vitaal kalf) of 1 januari 2020 (IKB Kip en IKB Ei) een eerste keuringsrapport liggen. De melkveehouderij onderzoekt of dit ook voor hen een optie kan zijn. De melkveehouderij kent niet één of twee kwaliteitssystemen. Iedere zuivelverwerker heeft een eigen kwaliteitssysteem.
  - In het Beter Leven keurmerk van de Dierenbescherming is de (agro-)elektrakeuring ook als eis opgenomen. Het gaat om pluimvee, varkens, vleesrunders en vleeskalveren.
- Het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 ziet erop toe dat dit geborgd is en blijft.

Naar aanleiding van het opstellen van het advies van de sectoren voor bestaande stallen (paragraaf 3.2) kunnen sectoren beslissen om meer onderdelen op te nemen in hun kwaliteitssystemen.

3.5 Het weren en bestrijden van knaagdieren

Knaagdieren worden vaak in verband gebracht met het ontstaan van een brand als gevolg van kabels die zijn doorgeknaagd. Met name de toename van de zwarte rat baart de veehouderijsectoren zorgen. Voor een betere brandveiligheid is de juiste wering en zo nodig bestrijding van knaagdieren belangrijk. Alle deelnemende partijen onderschrijven dit en vinden borging van Integrated Pest Management (IPM) van belang. In het regeerakkoord staat opgenomen dat het Rijk met de sector afspraken wil maken over de knaagdierbestrijding. Preventieve maatregelen voor de bestrijding van knaagdieren zijn in de meeste IKB's en in het Beter Leven keurmerk als verplichting opgenomen. Bewustwording en communicatie zijn belangrijke instrumenten voor een goede knaagdierenbestrijding.

- Door de veehouderijsectoren wordt actief ingezet op bewustwording en communicatie omtrent knaagdierenbestrijding.

De veehouderijsectoren vinden dat bestrijding primair gericht moet zijn om ongedierte buiten de stal te houden en dat veehouders dit zelf moeten kunnen blijven doen. Knaagdierenbestrijding buiten en rondom de stal is niet meer mogelijk voor een veehouder zonder certificaat of zonder gebruik van een gecertificeerd bestrijdingsbedrijf. Het certificaat voor veehouders komt moeizaam van de grond. Het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018–2022 kan helpen om dit onder de veehouders te stimuleren. De veehouderijsectoren vinden het daarbij van belang dat het certificaat beter aan sluit bij de praktiserende veehouder. Doordat het gebruik van gif steeds verder beperkt wordt, is de bestrijding van ongedierte aan het veranderen.

- In de werkgroep zal knaagdierenbestrijding regelmatig terugkeren op de agenda. Indien er concrete ideeën voor activiteiten of maatregelen zijn die helpen de brandveiligheid via knaagdierenbestrijding te vergroten zullen deze besproken en gedeeld worden met veehouders.

3.6 Controles door de omgevingsdiensten

Omgevingsdiensten komen op agrarische bedrijven om te controleren of ze aan de regels van de overheid voldoen. De gemeenten en de provincies zijn de opdrachtgevers van omgevingsdiensten. In het kader van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 is met de omgevingsdiensten in de regio's waar veel intensieve veehouderij voorkomt gesproken. Zij zijn gevraagd of ze bij de handhaving willen letten op brandveiligheid. Het bleek toen in de praktijk niet mogelijk om brandveiligheid onderdeel uit te laten maken van reguliere handhavingstrajecten van de omgevingsdiensten. Mede ook doordat er weinig handvatten en voorwaarden zijn waaraan getoetst kan worden op het gebied van brandveiligheid.

- Het Ministerie van LNV gaat met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en eventueel andere betrokken handhavers in gesprek om te bezien of en hoe brandveiligheid nadrukkelijker meegenomen kan worden bij controles van veehouderijen.

Gemiddeld genomen komen omgevingsdiensten 1 keer in de 5 tot 10 jaar op een agrarisch bedrijf. Brandveiligheid wordt op dit moment met name gecontroleerd bij de oplevering van een nieuwe stal. Als aanvullende maatregelen voor brandveiligheid opgenomen worden in de private kwaliteitssystemen worden bedrijven daar ieder jaar op gecontroleerd in de reguliere controle. De controle zal met verankering in private ketenkwaliteitssystemen geïntensiveerd worden.

3.7 Ruimtelijke ordening (RO) nog te bouwen stallen

Meer ruimte tussen stallen (uitgaande van twee verschillende bouwcompartimenten) betekent dat een brand niet snel over kan slaan op een stal die naastgelegen is. Veehouders die willen uitbreiden (om diverse redenen) hebben te maken met scherpere RO-regels. Deze regels zorgen ervoor dat stallen dicht bij elkaar worden gebouwd omdat men de beperkte ruimte zo veel mogelijk wil benutten.

In de meeste bestemmingsplannen wordt gewerkt met een maximale oppervlakte per bouwblok. Dit bevordert juist het dicht bijeen of zelfs tegen elkaar zetten van stallen en vergroot zo de kans op het overslaan van brand. Een alternatief RO-beleid, dat gebaseerd is op maximale bebouwde oppervlakte, in plaats van een maximaal bouwblok vergroot de brandveiligheid.

Provincies hebben in hun omgevingsverordeningen vaak maximale oppervlakten aan bouwblokken voor veehouderij opgenomen. Gemeenten zijn verplicht deze verordeningen te volgen. In het kader van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 proberen de partijen afspraken te maken met provincies over het hanteren van een maximaal bebouwd oppervlak in plaats van een maximaal bouwblok. Hiervoor wordt een voorbeeldregeling ontworpen. De provinciale regio's en de lokale afdelingen van LTO kunnen helpen dit onder de aandacht te brengen van de provincie- en gemeentebesturen.

→ LTO gaat samen met het Ministerie van LNV in overleg met het Interprovinciaal overleg (IPO) en VNG. Vervolgens wordt er contact gezocht met de diverse provincies. De uitkomsten worden gerapporteerd aan de werkgroep. LTO informeert de lokale afdelingen over deze uitkomsten en zal ze helpen dit onder de aandacht van de gemeentebesturen te brengen, met als doel meer ruimte te krijgen op bestaande locaties.

3.8 Oplevercontrole nieuwe stal

Het komt voor dat een nieuwe stal niet precies volgens de vergunning gebouwd wordt. Soms levert het extra risico's op voor de brandveiligheid. Het is de taak van de gemeente om bij oplevering te controleren of een stal volgens de vergunning is gebouwd. Niet iedere gemeente gaat hier hetzelfde mee om. Regelmatig blijven deze controles achterwege.

→ Het Ministerie van LNV gaat met de VNG in overleg hoe oplevercontroles van nieuwbouw van veestallen een hogere prioriteit kunnen krijgen.

De uitkomsten van deze acties worden gerapporteerd aan de werkgroep en stuurgroep.

4. Brandveilige bedrijfsvoering

Bewustwording blijft een belangrijk middel om de brandveiligheid te bevorderen. Uit de evaluatie van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 blijkt dat veehouders regelmatig risicovolle werkzaamheden uitvoeren, zoals lassen, slijpen en dakdekken. Die werkzaamheden kunnen leiden tot branden.

4.1 Bijeenkomsten veehouders en erfbetreders

In de uitvoering van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 zijn er veel bijeenkomsten gehouden voor veehouders en erfbetreders. Deze vinden nog steeds plaats. In dit Actieplan Brandveilige Veestallen 2018–2022 gaan de veehouderijsectoren samen met Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars wederom bijeenkomsten voor veehouders organiseren om risico's van brand in beeld te brengen en aandacht te vragen voor brandveiligheid. Doelstelling is een breed scala aan bijeenkomsten (dat wil zeggen: ook in combinatie met verschillende aanverwante onderwerpen en aanhakend bij diverse bestaande bijeenkomsten). Concrete aanleiding is bijvoorbeeld de terugkoppeling van de ervaringen opgedaan bij de elektrakeuringen in kader van de kwaliteitssystemen. Stigas is in de agrarische sector een belangrijke partij als het gaat om veiligheid in en om het erf. Bij bijeenkomsten over brandveiligheid wordt er nu al regelmatig mee samengewerkt. Er wordt een overleg georganiseerd of de samenwerking een verdere impuls gegeven kan worden. Het is een voorlichtings- en bewustwordingscampagne voor alle veehouderijsectoren. De partijen gaan de komende jaren actief verder met de organisatie van dergelijke bijeenkomsten.

- Er vinden in 5 jaar tijd 75 bijeenkomsten plaats voor veehouders. Uitvoering door veehouderijsectoren en de diverse partners.
- Er wordt een overleg georganiseerd met Stigas om samenwerking een verdere impuls te geven.

Een andere belangrijke doelgroep zijn de erfbetreders. Denk bij erfbetreders niet alleen aan vertegenwoordigers van veevoerfirma's en dierenartsen, maar ook medewerkers van banken en accountants, of mensen die brandgevaarlijke werkzaamheden uitvoeren (zoals dakdekkers, installateurs). Zij worden bijgepraat in diverse bijeenkomsten over bewustwording en actualiteit op het gebied van stalbranden. Daarnaast wordt er contact opgenomen met de branchevereniging voor de installateurs of er voldoende expertise is op het gebied van brandveiligheid van stallen en hoe dit indien nodig bevorderd kan worden.

- Doel is jaarlijks één bijeenkomst voor erfbetreders te organiseren, uitvoering door veehouderijsectoren. De komende jaren wordt bekeken of er nog andere mogelijkheden zijn om erfbetreders aan het Actieplan Brandveilige Stallen 2018-2022 te binden (bijvoorbeeld terugkoppeling ervaringen opgedaan bij elektrakeuringen).
- Er wordt contact opgenomen met de branchevereniging van installateurs.

4.2 Veiligheidsprotocollen

Werkzaamheden in en rondom de stal, zoals lassen, slijpen en dakdekken, staan nog steeds in de top 3 van oorzaken van stalbranden. Het beste is om dit soort werkzaamheden buiten de stal uit te voeren of in de stal wanneer er geen dieren of mest (risico bij mest is verbranding van de vrijkomende gassen bij werkzaamheden met open vuur) aanwezig zijn. Dit is in de praktijk niet altijd mogelijk.

Veiligheidsprotocollen die vanuit het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 worden opgesteld zullen aangeven waar en wanneer bepaalde activiteiten het beste uitgevoerd kunnen worden en welke veiligheidsmaterialen en -maatregelen beschikbaar zijn. Doel is het creëren van bewustwording over brandgevaarlijke werkzaamheden. Een goede samenwerking tussen partijen op lokaal niveau is een belangrijk aandachtspunt. Hierbij hoort het bevorderen van de brandveiligheid bij technische installaties of andere voorzieningen. Pluimveemest, die langer dan 6 weken wordt opgeslagen in opslagloodsen en met een droge stof gehalte < 75 %, blijkt bijvoorbeeld gevoelig voor broei met als mogelijk gevolg brand. Het tijdig signaleren van hoge temperaturen is belangrijk. Veehouders en professionals die deze werkzaamheden uitvoeren in en rondom de stal zijn samen de doelgroep. Binnen de werkgroep wordt besproken hoe deze veiligheidsprotocollen onder de aandacht te brengen bij veehouders en betrokkenen. Mogelijk kunnen de partijen aansluiting vinden bij andere trainingen, denk bijvoorbeeld aan de jaarlijkse BHV-training.

- Veehouderijsectoren stellen met Brandweer Nederland en het Verbond van Verzekeraars deze veiligheidsprotocollen op. Vervolgens brengen ze deze onder de aandacht (o.a. door bijeenkomsten) bij veehouders en erfbetreders.

4.3 Checklist brandveiligheid in de kwaliteitssystemen

Naast eisen aan stallen kunnen er ook checklists ontwikkeld worden voor het nalopen van brandveiligheidsrisico's in en om de stal. Een checklist brandveiligheid is mogelijk een hulpmiddel. Het jaarlijks invullen van een checklist brandveiligheid zorgt ervoor dat een veehouder ieder jaar over brandveiligheid op het bedrijf nadenkt. Het ketenkwaliteitssysteem controleert of de veehouder de checklist invult.

→ Veehouderijsectoren, Brandweer Nederland en Verbond van Verzekeraars stellen de checklist op. De veehouderijsectoren bespreken dit met hun achterban. Ze spreken af of en in welke vorm dit wordt vastgelegd in het ketenkwaliteitssysteem. Opstellen van een checklist gebeurt in 2018.

4.4. Communicatie in de agrarische pers

De afgelopen jaren zijn veel berichten in de vakbladen over brandveiligheid verschenen. Soms is de pers actief vanuit het actieplan benaderd om een artikel te schrijven maar regelmatig namen ze ook zelf het initiatief om een artikel over brandveiligheid te schrijven. Het ging van interviews met veehouders die zelf door een brand getroffen werden tot aan praktische tips om de brandveiligheid te vergroten. Al deze artikelen hebben er toe bijgedragen dat het bewustzijn van veehouders is vergroot. Om het bewustzijn verder te vergroten is het continu onder de aandacht brengen van het onderwerp noodzakelijk. De insteek daarbij is brandveiligheid maar ook bedrijfscontinuïteit. Er worden verschillende artikelen in agrarische pers, websites van de aangesloten veehouderijorganisaties, sociale media, etc. gepubliceerd.

De communicatie wordt de komende jaren gericht ingezet op specifieke doelgroepen. Hiermee sluit de boodschap beter aan bij de veehouder en zijn situatie. Daarnaast richt de communicatie zich op de omgeving van de veehouder. Wie heeft er invloed op de brandveiligheid? De erfbetreder die vaak op het bedrijf komt, of degene die werkzaamheden uitvoert aan machines, installaties en stal?

→ Ook de komende jaren worden de agrarische media benaderd om artikelen te schrijven. Daarnaast wordt er op verzoek van de pers mee gewerkt aan artikelen over brandveiligheid

4.5 Opleiding

De Universiteit Utrecht is bezig met het onderwerp stalbranden vanuit de dierenartsopleiding. Dit om toekomstige dierenartsen voor te bereiden op wat er op hen afkomt wanneer zij met een stalbrand te maken krijgen. De KNMvD legt de koppeling met de Universiteit en werkt samen op het gebied van communicatie en onderwijs. Voor de varkenshouderij worden er voor het mbo en hbo e-learning modules ontwikkeld. Onderzocht wordt of brandveiligheid hier een plaats in kan hebben.

→ De Universiteit van Utrecht ontwikkelt een onderwijsmodule stalbranden voor dierenartsen. Mogelijkheden voor opname brandveiligheid in e-modules mbo en hbo worden onderzocht.

4.6 Sociaal beleid

Voor veehouders, familie en werknemers is de impact zeer groot. Van belang is dat verschillende partijen hierin hun eigen rol pakken. Veehouderijsectoren bieden een luisterend oor en kunnen indien gewenst contact met een (sociaal) adviseur tot stand brengen.

→ Veehouderijsectoren nemen contact op met de veehouder die getroffen wordt door brand.

5. Beheersbaarheid van stalbranden

Als er brand uitbreekt is het belangrijk deze zo snel mogelijk onder controle te hebben en de gevolgen zo beperkt mogelijk te houden.

5.1 Onderzoek bovengrens aan grootte brandcompartimenten

Volgens het Bouwbesluit mogen brandcompartimenten maximaal 2500m² groot zijn, tenzij er gelijkwaardigheid van brandveiligheid aangetoond kan worden. Er zijn specifieke NEN normen ontwikkeld voor grotere brandcompartimenten bij stallen. Dit zijn bijlage J bij NEN 6060 en bijlage I en J bij NEN 6079. Dat betekent dat er een systematiek is ontwikkeld om gelijkwaardigheid van brandveiligheid aan te tonen. Als bedrijven grotere compartimenten willen bouwen (> 2500 m²) worden er hogere brandveiligheidseisen gesteld.

Tot nu toe waren de eisen van de gemeenten bij grote brandcompartimenten niet altijd hetzelfde. Veehouders vinden het belangrijk dat gemeenten op een zelfde manier omgaan met de regels voor brandveiligheid. Het introduceren van deze normen moet ertoe leiden dat gemeenten eenduidiger omgaan met grote brandcompartimenten (> 2500 m²). Het toepassen van de NEN norm zorgt er ook voor dat er een bovengrens zit aan de grootte van een compartiment. De komende jaren zal blijken of de nieuwe NEN norm ook in de praktijk voldoet.

→ Het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 stelt zich open voor signalen vanuit de praktijk of de NEN norm voldoet. Dat gebeurt vanuit het perspectief van minder risico (vanuit de brandweer en verzekeraars) en eenduidige toepassing (veehouders).

5.2 Detectie en automatische blussystemen

Als er eenmaal brand is, is het belangrijk deze snel te detecteren. Er komen steeds meer technische mogelijkheden (sensortechnologie) om dit op een goede en snelle manier te doen. Aandachtspunt blijft de storingsgevoeligheid en onderhoud van detectieapparatuur in de stallen. Detectie in de technische ruimte (omdat hier vaak branden ontstaan) krijgt speciale aandacht. Een belangrijk aspect is dat niet iedere stal een aparte, afgescheiden technische ruimte heeft.

→ De veehouderijsectoren onderzoeken welke detectiemogelijkheden met welke voor- en nadelen er zijn. Deze beoordelen ze op een aantal punten (bijv. praktische toepasbaarheid, kosten). De resultaten worden meegenomen in het advies van de sectoren bij de maatregelen voor bestaande stallen (paragraaf 3.2).

Afhankelijk van het onderzoek zal er overleg gevoerd worden met marktpartijen om te kijken of de ontwikkeling extra gestimuleerd moet worden. Dit wordt besproken in de werkgroep.

Bij recente discussies over stalbranden in de media of in de Tweede Kamer komt regelmatig naar voren dat er automatische blussystemen moeten worden toegepast in de veehouderij. Er is tot nu toe nauwelijks gedegen onderzoek gedaan of dit bijdraagt aan een grotere brandveiligheid en/of het kosteneffectief is. Dit zal in het kader van het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 worden onderzocht door uitvoering van een extern onderzoek. Hierin kunnen de nieuwste technieken worden bekeken. Bovendien wordt gekeken of watervernevelaars (die in sommige stallen gebruikt worden om vuil los te weken, alvorens een stal te reinigen en te ontsmetten) een rol zouden kunnen spelen bij bestrijding van brand.

→ Er volgt een extern onderzoek naar automatische blussystemen.

5.3 Informatiegegevens bij brand

Als er een calamiteit op een bedrijf is, is het belangrijk dat veiligheidsdiensten snel de benodigde informatie over het bedrijf tot hun beschikking hebben. Een essentiële constatering is wel dat de brandweer geen tijd heeft om alles grondig uit te zoeken maar zo snel als mogelijk aan de slag gaat om de impact van de brand te beperken. Een zichtbare plek waar de belangrijkste telefoonnummers (van veehouder, van dierenarts) vermeld worden helpt. Dat geldt zeker als de veehouder niet op desbetreffende locatie woont.

Een andere mogelijkheid is een objectinformatiekaart. Daarmee kunnen veiligheidsdiensten direct en precies zien hoe het bedrijf in elkaar zit. De kaart is een plattegrond van het bedrijf, met onder andere aangeduid waar bluswatervoorzieningen, gasopslag en elektra aanwezig zijn. De objectinformatiekaart is op een direct beschikbare plaats aanwezig. Dit in tegenstelling tot een bouwtekening (waarop deze zaken ook vermeld staan). In de criteria van het Beter Leven keurmerk van de Dierenbescherming is deze kaart al opgenomen.

- De sectoren varkenshouderij, pluimvee, kalveren en melkvee geven aan hoe ze kunnen bevorderen dat belangrijke informatie over het veehouderijbedrijf bij een calamiteit beschikbaar is voor de brandweer.

5.4 Bluswatervoorzieningen

Bij nieuwbouw van stallen worden er bij de bouwvergunning eisen gesteld aan de bluswatervoorziening. Uit het evaluatierapport blijkt dat bluswatervoorzieningen bij bestaande stallen niet altijd toereikend zijn. Zo verdwijnen er vanwege hygiëne-eisen van drinkwaterbedrijven brandkranen die zijn aangesloten op de waterleiding in het buitengebied.

De brandweer beslist hoeveel water er nodig is. Dit gebeurt door te kijken naar de grootte en het aantal brandcompartimenten in een bepaalde omgeving (voor de bescherming van omringende brandcompartimenten). Indien er bij een brand door de brandweer wordt opgeschaald kan er water geregeld worden voor de bestrijding van de brand. Inzet van waterwagens is hier een voorbeeld van. Ook hier wordt gebruik gemaakt van het Cascademodel.

Het is niet altijd duidelijk of- en waar brandputten/ watervoorzieningen, zoals open water, zich bevinden indien de brandweer de brand opschaalt. Vanuit het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 wordt gestimuleerd dat veehouders, brandweer en gemeente alle bluswatervoorzieningen (putten, open water, bedrijfseigen voorzieningen) in beeld gaan brengen en waar nodig voorstellen doen voor (aanvullende) voorzieningen.

- Gemeenten, Brandweer en lokale LTO-afdelingen worden gestimuleerd bluswatervoorzieningen in beeld te brengen en zullen - daar waar nodig - voorstellen doen voor (aanvullende) voorzieningen. Start voorlichting 2018, in 2019-2021 bewustwording situatie.

5.5 Innovaties

Bij het voorkomen en beperken van de gevolgen van branden vinden er veel innovaties plaats. Het loopt uiteen van detectie, systemen voor het redden van de dieren, het voorkomen van overslag van brand op een ander gebouw, tot het bouwen van een integrale duurzame stal waarbij brandveiligheid de nodige aandacht krijgt. Deze innovaties en ideeën zijn belangrijk om uiteindelijk geschikte praktijkmaatregelen te krijgen op te stellen.

De ene innovatie is kansrijker dan de andere. Veel innovators hebben behoefte aan een podium van veehouders en erfbetreders om hun innovatie onder de aandacht te brengen. Als hier behoefte aan is, wordt er ad hoc met initiatiefnemers van innovaties gesproken (voorbeeld StableSafe). Het is niet aan het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022 om deze innovaties aan de man te brengen.

- Alle partners plegen inzet om praktijktips te geven over de haalbaarheid van de initiatieven en te verwijzen naar partijen uit het netwerk die hun idee verder kunnen brengen. Ook wordt centraal vastgelegd wie met deze innovators heeft gesproken en wat hiervan de uitkomst is.

6. Registratie en oorzaken van stalbranden

6.1 Oorzaken: registratie en inzicht

Goede registratie van het aantal stalbranden, het aantal omgekomen dieren en de oorzaak van de brand is belangrijk. Van een relatief hoog percentage branden is de oorzaak onbekend. In het Actieplan Stalbranden 2012-2016 zijn verschillende initiatieven voor meer gegevens in gang gezet, denk aan verbeterde registratie en brandonderzoek bij een stalbrand en meer bewustwording bij de verschillende veiligheidsregio's.

Als er meer onderzoek naar de oorzaken van stalbranden gedaan wordt levert dit ook meer gegevens op. Deze gegevens kunnen gebruikt worden om de oorzaken van stalbranden nog beter in kaart te brengen en aan te pakken.

Uitbouw registratie

In het kader van het Actieplan Stalbranden 2012-2016 is Brandweer Nederland samen met het Verbond van Verzekeraars gestart met de registratie van stalbranden. Dit zorgt ervoor dat alle stalbranden en het aantal dierlijke slachtoffers worden geregistreerd. Deze cijfers worden opgenomen in de jaarlijkse voortgangsrapportage van het Actieplan Brandveilige Vee stallen 2018-2022.

De registratie kan verder verbeterd worden door bijvoorbeeld specifiek vast te leggen welke diercategorieën het betreft (vooral bij pluimvee en rundvee zijn er diverse subcategorieën) en oorzaken van de brand. Tot nu toe is de oorzaak van een substantieel deel van de branden onbekend (55% in 2016). Voor een goed preventie is het van belang de oorzaak te achterhalen. Het is een belangrijk aandachtspunt om gezamenlijk met de brandweer en de veehouderijsectoren te verkennen welke punten kunnen bijdragen om de oorzaak te achterhalen.

→ Veehouderijsectoren gaan in gesprek met Brandweer Nederland om oorzaken van stalbrand beter te achterhalen.

Het is niet altijd mogelijk een onderzoek te doen naar de oorzaken. Redenen hiervoor kunnen zijn:

1. Er vindt (nog steeds) politieonderzoek plaats,
2. Er is asbest bij betrokken of er is een andere gevaarlijke situatie,
3. Het brandonderzoek loopt nog,
4. De betreffende brandweerregio laat (nog) geen onderzoek doen,
5. De oorzaak van de brand is niet meer te achterhalen door de hevigheid van de brand.

→ Brandweer Nederland blijft zich de komende jaren actief inzetten om het aantal stalbranden met oorzaak 'onbekend' te verminderen. Brandweer Nederland stimuleert de veiligheidsregio's om iedere stalbrand te onderzoeken. Ook wordt bekeken of specifieke informatie over het verspreiden van brand vastgelegd kan worden.

6.2 Aanvullend onderzoek stalbranden

Als een stal helemaal is afgebrand is het vaak niet meer te achterhalen wat de brandoorzaak was. Maar het komt ook regelmatig voor dat een brand op tijd wordt voorkomen of snel wordt geblust. Het is interessant om bij deze 'bijna branden' en 'snel gebluste branden' te onderzoeken wat de oorzaken waren en hoe deze zijn bestreden. Zo komt er meer kennis beschikbaar over de oorzaak van stalbranden, zodat we kunnen werken aan oplossingsrichtingen.

→ Veehouderijsectoren gaan een oproep doen aan veehouders die ervaring hebben met bijna brand of snel gebluste brand om hier meer informatie over te verkrijgen. Hierbij wordt ook de kennis van de brandweer en verzekeraars ingezet.

7. Onderzoeksvragen

Het kan binnen het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 nodig zijn om externe experts in te schakelen, bijvoorbeeld omdat de kennis niet bij de deelnemers aan dit plan voorhanden is. Dit kunnen zowel onderzoekers als adviseurs zijn.

Binnen het plan zijn de volgende onderzoeks-/ adviesonderwerpen geformuleerd:

- Onderzoek naar wettelijke verplichtingen bij bestaande stallen,
- Onderzoek naar automatische blussystemen,
- Onderzoek naar detectieapparatuur in de technische ruimte,
- Advies over brandgevaarlijke werkzaamheden, etc.,
- Onderzoek naar nieuwe innovaties of productontwikkeling in de veehouderijsectoren,
- Enquêtes/ nulmetingen/ bewustwordingsmetingen onder veehouders of aanverwante partijen,

In de 5 jaar dat dit plan loopt kunnen er nieuwe onderzoeksvragen geformuleerd worden. Per onderzoek/ advies bespreekt de werkgroep wie uitvoerder, verantwoordelijke en financier zou kunnen zijn en of het wenselijk is dat dit via het Actieplan Brandveilige Veehallen 2018-2022 verloopt. De besluitvorming hierover ligt bij de stuurgroep.

8. Vertaling naar de praktijk en communicatie

8.1 Vertaling naar de praktijk

De communicatie vanuit het Actieplan Brandveiligere Veestallen 2018-2022 berust op twee pijlers. De eerste pijler is de veehouderij en zijn omgeving. Doel van die communicatie is om kennis te delen met de veehouder en hem bewust te maken van brandveiligheid. In paragraaf 4.4 is dat verder uitgewerkt.

8.2 Communicatieplan

De tweede pijler richt zich op de maatschappij. In de maatschappij groeit de aandacht voor stalbranden. Het communicatieplan richt zich (naast veehouders en hun directe omgeving) met name op de 'buitenwereld'.

Het onderwerp heeft veel politieke en maatschappelijke aandacht. Elke grote stalbrand levert veel media-aandacht op. De verwachting is dat dit zo zal blijven. In het communicatieplan wordt, met behoud van ieders eigen verantwoordelijkheid, een gezamenlijke strategie ontwikkeld hoe vanuit het plan te reageren op deze incidenten om te laten zien welke acties zijn ondernomen om stallen brandveiliger te maken. Verhalen van veehouders over wat ze gedaan hebben om de brandveiligheid op hun bedrijf te verbeteren helpen hierbij. Het is daarbij belangrijk dat er meer ingezet wordt op de 'leefwereld' dan op de 'systeemwereld'. Dus meer storytelling dan protocollen en instructies.

→ Het communicatieplan wordt opgesteld door alle partners voor de hele duur van het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022. Uitvoering van het communicatieplan gebeurt door alle partijen. Het communicatieplan wordt in 2018 opgesteld.

8.3 Voortgangsrapportage en interne communicatie

Vanuit de voortgangsrapportage die de stuurgroep jaarlijks opstelt en deelt met de buitenwereld wordt getoond welke acties uitgevoerd worden.

→ Er wordt jaarlijks een voortgangsrapportage opgesteld.

Interne communicatie

Iedere partner zorgt ervoor dat zijn/ haar eigen organisatie wordt geïnformeerd over de activiteiten van het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022.

→ Elke partner zal de eigen organisatie informeren (en op de hoogte houden) over het Actieplan Brandveilige Veestallen 2018-2022.

9. Praktische uitvoering Actieplan Brandveilige Veehallen

Activiteit	Trekker	2018	2019	2020	2021	2022
1. Brandveilige stallen						
Overzicht mogelijkheden maatregelen bestaande stallen via private kwaliteitssystemen (bouwkundig)	Vee sec	x	x			
Maatregelen bestaande stallen (overige maatregelen)	Vee sec	x	x	x	x	x
Praktijknetwerken/ denktank (advies opstellen)	Vee sec	x	x			
Maatregelen bestaande stallen (agro-)elektrakeuring (incl. Beter Leven)	Vee sec	x				
Bewustwording/communicatie en event. uitvoering activiteiten knaagdierbestrijding in relatie tot brandveiligheid	Vee sec	x	x	x	x	x
Ontwerp voorbeeldregeling: maximaal bebouwd oppervlakte versus m2 bouwblok	Vee sec		x	x	x	
2. Brandveilige bedrijfsvoering						
Informatiebijeenkomsten veehouders (75 bijeenkomsten)	Vee sec Brandweer Verzekeraars	x	x	x	x	x
Overleg Stigas mbt samenwerking	Vee sec	x	x	x	x	x
Informatiebijeenkomsten erfbedrevers (5 bijeenkomsten)	Vee sec + Brandw + Verz	x	x	x	x	x
Overleg branchevereniging installateurs	Vee sec	x	x	x	x	x
Veiligheidsprotocollen veehouders	Vee sec + Brandw + Verz	x	x	x		
Checklist brandveiligheid + borgen kwaliteitssystemen	Vee sec + Brandw + Verz	x	x	x		
Artikelen stimuleren over brandveiligheid (opstellen draaiboek getroffen veehouders)	Vee sec + Brandw + Verz	x	x			
Samenwerking Universiteit Utrecht samenwerking opleiding module brandveiligheid	Vee sec	x	x	x	x	x
Sociaal beleid ten aanzien van veehouder	Vee sec	x	x	x	x	x
3. Beheersbaarheid						
Advies n.a.v. onderzoek bovengrens grote bouwcompartimenten	Verz + Brandw	x	x	x		
Advies detectiemogelijkheden en het gebruik ervan in de technische ruimte	Vee sec	x	x	x		
Advies n.a.v. onderzoek automatische blussystemen in de stal	Vee sec		x	x	x	
Informatie bij calamiteit veehouderijen	Vee sec + Brandw + Verz +		x	x	x	x
Advies/ in beeld brengen bluswatervoorzieningen op het erf van de veehouder	Brandw + LTO- afdelingen		x	x	x	x
Innovatie stimuleren door partijen met stalbrandoplossingen een podium te geven	ALLEN	x	x	x	x	x
4. Registratie en oorzaken van stalbranden						
Verdere uitbouw details registratie stalbranden	Verz + Brandw	x	x	x	x	x
Aanvullend onderzoek stalbranden (ook bij branden zonder dierlijke slachtoffers)	Vee sec + Brandw	x	x	x	x	x

5. Communicatie en vertaling naar de praktijk						
Opstellen communicatieplan	LTO + Sect	x				
Uitvoeren communicatieplan	ALLEN	x	x	x	x	x
Voorgangsrapportage + interne communicatie	ALLEN	x	x	x	x	x

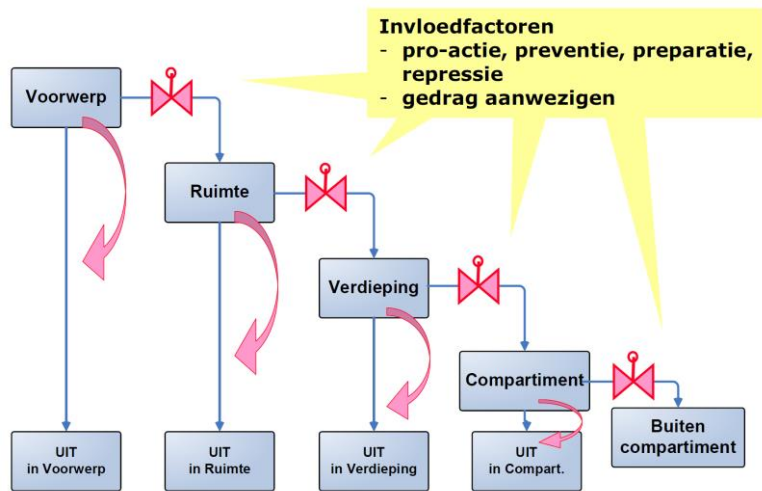
➔ Acties Ministerie LNV (i.s.m. BZK):

Verkenning juridische mogelijkheden bouwbesluit en andere regelgeving voor bestaande stallen

Adviesgesprek VNG meer aandacht brandveiligheid omgevingsdiensten

Advies richting VNG om oplevercontrole nieuwe stallen te verbeteren

Bijlage 1. Cascademodel

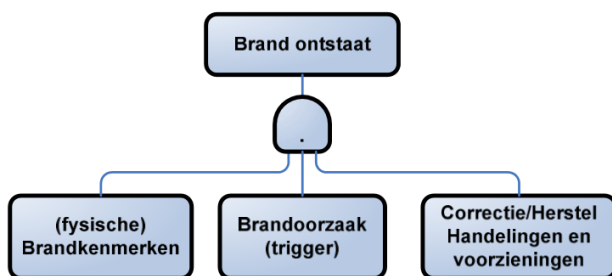
Figuur 1: Cascademodel

Om tot een goed plan van aanpak te komen kan gebruikt worden gemaakt van het Cascademodel. Dit model is ontwikkeld voor woningen maar kan ook gebruikt worden voor veestallen. Hiermee kan inzichtelijk worden met welke maatregelen effectief zijn om stalbranden te voorkomen of de impact ervan te verkleinen. Het gaat om het terugbrengen van risico's: kans * effect.

Beperkende factor is de beschikbaarheid van statistische gegevens. Sinds 2014 worden stalbranden systematisch bijgehouden. Ze geven een goed beeld, maar vaak is de oorzaak ook onbekend.

Tevens zijn er weinig gegevens beschikbaar over waar brand op het laatste moment is voorkomen. Het model zal vooral op basis van expert judgement doorlopen moeten worden

Een brand ontwikkelt zich in de opeenvolgende afbakening van het model. Voor veestallen zijn dat over het algemeen voorwerp, ruimte, compartiment, buiten compartiment. Alleen bij legkippen, verbrede activiteiten (bijvoorbeeld vergaderruimte boven de stal) en in sommige uitzonderingsgevallen bij varkens is sprake van een verdieping. Bij deze ontwikkelingen kunnen cruciale gebeurtenissen gedefinieerd worden. Hiermee kunnen statistische gegevens en afhankelijkheden inzichtelijk gemaakt worden. Het ontstaan van brand kan via de foutenboom (figuur 2) inzichtelijk gemaakt worden.

Figuur 2 foutenboom Cascademodel

De verschillende sectoren kunnen voor hun sector het cascademodel doorlopen en in beeld brengen welke maatregelen het meest effectief zijn om het aantal stalbranden te verminderen.